

Багатогранність та складність питань оцінки рівня раціонального комплексного використання відходів на різних рівнях управління. Крім цього, успішне вирішення питань виявлення, збору, зберігання, обліку і використання відходів деревини залежать від координованої участі в цій роботі технічних та економічних служб підприємств та об'єднань, інженерно-технічних працівників усіх виробничих підрозділів.

Розроблення цільової комплексної програми галузі з економії сировини, матеріалів, палива, збільшення виробництва деревинних плит і товарів народного споживання з відходів деревини не можливе без глибокого техніко-економічного аналізу. У свою чергу, більш повне виявлення наявних резервів на основі вдосконалення аналітичної роботи вимагає створення галузевої програми аналізу, яка містила б перелік питань, які вивчаються, і докладні рекомендації щодо порядку збору, обробки та уніфікованого оформлення результатів проведеного аналізу.

УДК 630.6

Аспір. С.О. Круть¹ – Національний аграрний університет

ВПЛИВ ВИКОНАННЯ ВИМОГ ЛІСОВОЇ СЕРТИФІКАЦІЇ НА ЕКОНОМІЧНУ ЕФЕКТИВНІСТЬ ЛІСОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

Проаналізовані переваги і недоліки природного лісовідновлення. Обчислені показники економічної ефективності лісогосподарського виробництва при різних способах відновлення лісів.

Ключові слова: Лісовідновлення, запас насаджень, витрати, лісопродукція, виручка.

Doctorate S.O. Krut¹ – National Agricultural University

The influence of forest certification on the economic effectiveness of forestry production

Advantages and defects of natural reforestation have been analyzed. The indexes of forestry production economic effectiveness for different reforestation methods have been estimated.

Процес проведення лісової сертифікації (сертифікації лісоуправління) в Україні ініціювали іноземні компанії, які зорієнтували свої маркетингові стратегії на ринки сертифікованої продукції в Європі [3]. Причинами ж, що спонукали українські підприємства розпочати лісову сертифікацію, були не стільки турбота про збереження довкілля і прагнення сталого розвитку, скільки економічна вигода, а також виконання зобов'язань перед іноземними партнерами.

Водночас, проведення сертифікації передбачало виконання ряду вимог, пов'язаних з веденням лісового господарства. Серед них – необхідність переходу на екологічно ощадливе ведення лісового господарства, що проявляється у вимозі щодо збереження біорізноманіття, збереження рідкісних та

¹ Наук. керівник: проф. О.Д. Гудзинський, д-р екон. наук – НАУ, м. Київ

(Scientific advisor: prof. O.D. Gudzynskiy, doctor of economic sciences – National agricultural university, Kyiv)

зникаючих видів рослин і тварин, збільшення частки мішаних лісів, обмеженню використання хімічних засобів захисту лісу тощо [1, 4].

Основні вимоги різних схем сертифікації стосовно рівнинних лісів України зводяться до максимального наближення режиму господарювання до природного зростання насаджень. Передбачається створення лісостанів, максимально близьких за формою, за структурою до природних, збереження біорізноманіття, зменшення втручання людини в процеси формування та росту лісів. Зокрема, один із принципів сертифікаційної системи Лісової Наглядової Ради (ЛНР) забороняє сертифікувати лісові культури, створені після 1994 року [5].

Отже, ми припустили, що виконання вимог сертифікації буде полягати у відмові від штучного лісовідновлення (садіння лісових культур) і вирощуванні лісостанів природного походження зі сприянням природному поновленню. Метою дослідження було виявити, яким чином зміни, що матимуть місце в результаті виконання основних вимог сертифікації лісів, висунутих провідними системами сертифікації, вплинуть на ведення лісового господарства в досліджуваних підприємствах. Чи матимуть вони вплив і, якщо так, то який на економічну ефективність лісогосподарської діяльності?

Для відповіді на це питання нами були визначені фактичні показники економічної ефективності лісогосподарської діяльності, які порівнювалися з аналогічними показниками, змодельованими для ситуації, коли досліджувані підприємства повністю перейдуть на природне лісовідновлення.

Для оцінки економічної ефективності лісогосподарського виробництва використано порівняння усіх доходів, отриманих від реалізації продукції, та витрат, понесених підприємствами на проведення лісогосподарських заходів. Об'єктами дослідження виступали 24 підприємства Державного комітету лісового господарства України, розташовані в Українському Поліссі. Загальна структура витрат на лісове господарство наведена на рис. 1.

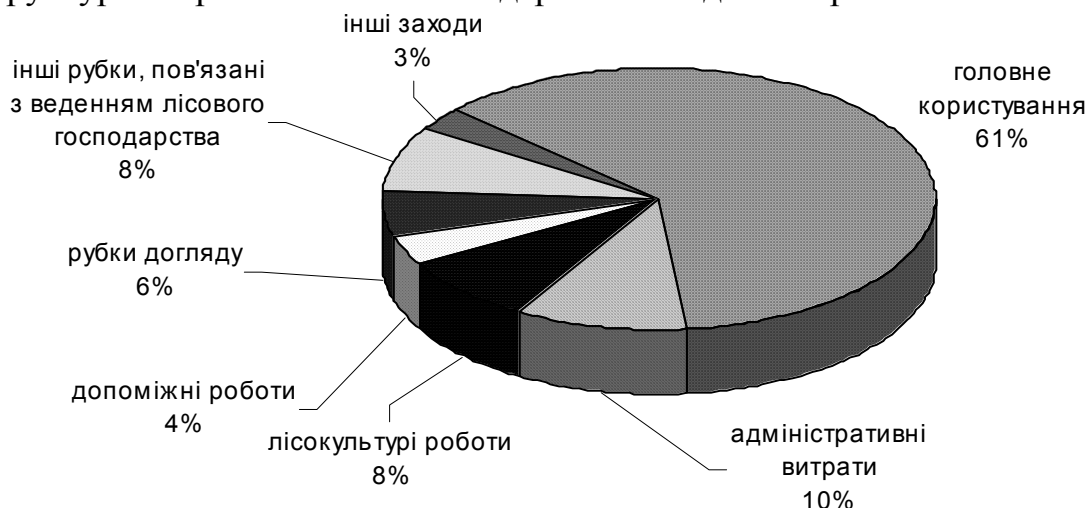

Рис. 1. Загальна структура витрат підприємств на проведення лісогосподарських заходів

При розрахунку витрат цих підприємств на проведення лісогосподарських заходів використано "Звіти про виконання виробничо-фінансового плану по лісовому господарству" (форма № 10-ЛГ) за 2001 рік.

Як видно, більше половини всіх витрат становлять витрати на головне користування. Досить значною є частка адміністративних витрат, а також на проведення лісокультурних робіт і інших рубок, пов'язаних з веденням лісового господарства.

На рис. 2 і 3 наведено структуру витрат на 1 м³ і 1 га.

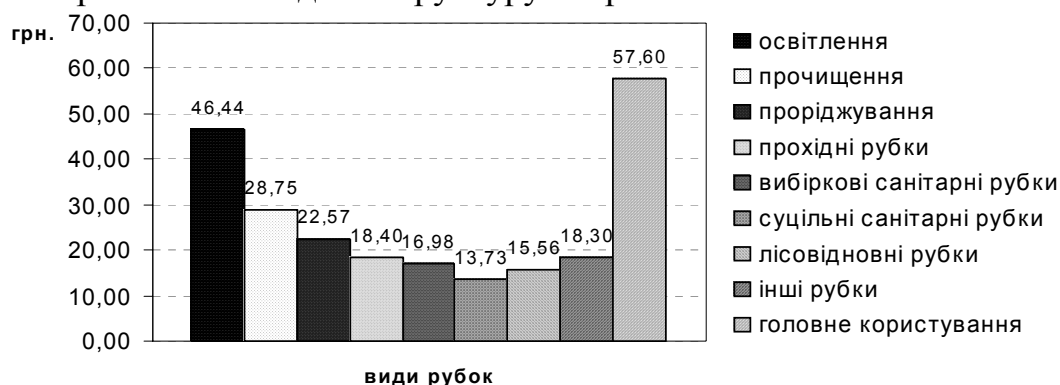

Рис. 2. Витрати на 1 м³ заготовленої від різних рубок деревини

Як видно з рис. 2, витрати на заготівлю 1 м³ деревини зменшуються з віком проведення доглядів за лісом. Найменші вони на інших рубаннях і досягають мінімуму при суцільних санітарних рубаннях.

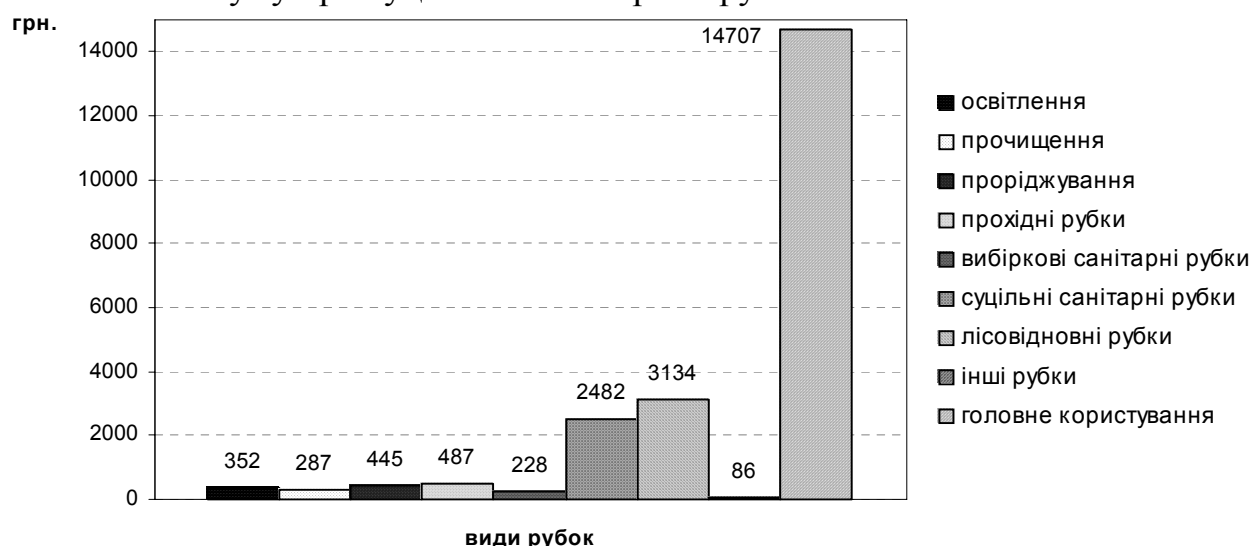

Рис. 3. Витрати на 1 га виконаних заходів для різних рубок

Витрати на 1 га рубань залежать від вибірки, і тому найбільші при суцільних рубаннях (суцільних санітарних, лісовідновних, рубаннях головного користування).

Крім витрат, для визначення економічної ефективності нами були враховані також доходи підприємств, отримані від лісогосподарської діяльності. Основним джерелом доходів від лісогосподарської діяльності (за даними Держкомлісгоспу – 74 %) є реалізація заготовлених лісоматеріалів. Решта лісогосподарських заходів, крім рубань, у наших розрахунках вважалась збитковими, тобто такими, що не приносять жодних доходів.

При розрахунку виручки були використані ціни підприємств на один знеособлений м³ заготовленої лісопродукції, отримані з "Аналізу виробничої лісогосподарської діяльності по Державному комітету лісового господарства України за 2001 рік", та загальні обсяги заготівлі деревини від усіх видів ру-

бань із форм №10 ЛГ досліджуваних підприємств. У табл. 1 наведено структуру надходжень коштів від реалізації лісопродукції різних рубань.

Табл. 1. Структура доходів від реалізації лісопродукції

Заходи	Обсяги, м ³		Доходи	
	заготовлено	реалізовано	тис. грн.	%
Доглядові рубання	207445	156283	12846,8	9,6 %
Інші рубання, пов'язані з веденням лісового господарства	465256	465256	40144,3	30,1 %
Рубання, пов'язані з веденням лісового господарства, разом	672701	621539	52991,1	39,8 %
Головне користування	975584	975584	80216,1	60,2 %
Загальний обсяг лісокористування	1648285	1597123		
Разом доходів			133207	100,0 %

Як видно з табл., аналогічно до витрат, найбільшу частку займають доходи від головного користування. Загальна картина економічної ефективності лісогосподарських заходів вимальовується на основі показників, наведених у табл. 2.

Табл. 2. Загальні показники лісогосподарської діяльності

Показник	Значення
Загальний обсяг лісокористування, м ³	1648285
Разом витрат, тис. грн.	91827
Разом доходів від реалізації, тис. грн.	133207
Витрати на 1 м ³ заготовленої лісопродукції, грн.	55,71
Середня ціна знеособленого 1 м ³ заготовленої лісопродукції, грн.	83,40
Умовний прибуток, тис. грн.	41380
Рентабельність, %	45,1 %

Режим ведення лісового господарства в природних та штучних лісових насадженнях істотно не відрізняється в період від змикання поновлення до рубань головного користування, а тому і витрати на проведення лісогосподарських заходів (в основному – доглядових рубань) протягом цього періоду не будуть відрізнятись між собою. Отже, єдиним чинником, який впливає на економічну ефективність лісогосподарського виробництва при переході до природного лісовідновлення протягом даного періоду, лишаються доходи або виручка від реалізації заготовленої лісопродукції.

Величина доходів не буде однаковою, тому що запас, а отже, і обсяг лісозаготівель у штучних насадженнях більший ніж у природних. При переході до природного лісовідновлення та відмові від вирощування лісових культур підприємства будуть втрачати частину об'ємів заготовленої лісопродукції під час проведення кожного рубання і, як наслідок, певну частину виручки від її реалізації або доходів. Тому різниця в запасах природних і штучних насаджень буде пропорційною до різниці економічної ефективності лісогосподарського виробництва.

На основі бази даних "Повидільна таксаційна характеристика лісів" (ПТХЛ) інформаційної системи "Лісовий фонд України" проведено аналіз запасів насаджень штучного й природного походження у різному віці в досліджуваних підприємствах. Динаміка середніх запасів насаджень наведена на рис. 4.

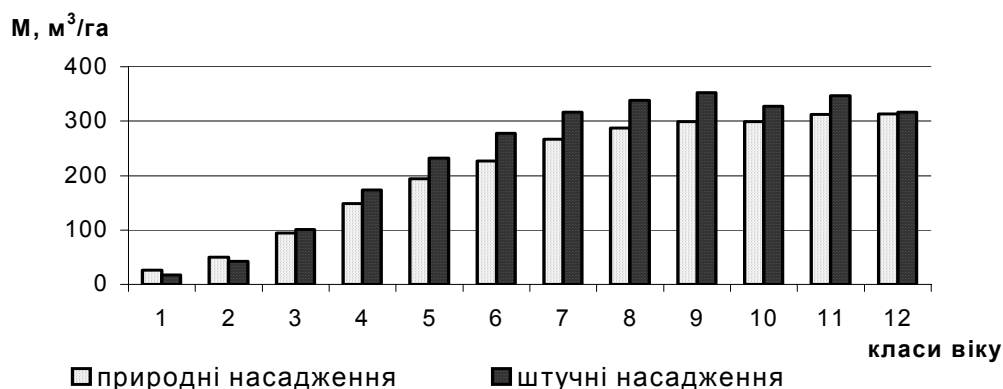

Рис. 4. Динаміка середніх запасів насаджень Поліського регіону

Як видно з рис. 4, лісові культури переважають за середнім запасом природні лісостани у всіх класах віку, крім перших двох. Тому при природному відновленні буде зменшуватись обсяг заготівлі. Зменшення обсягів заготівель деревини по кожному рубанні визначаємо як добуток різниці в середніх запасах на інтенсивність вибірки. Значення інтенсивності наведено на рис. 5.

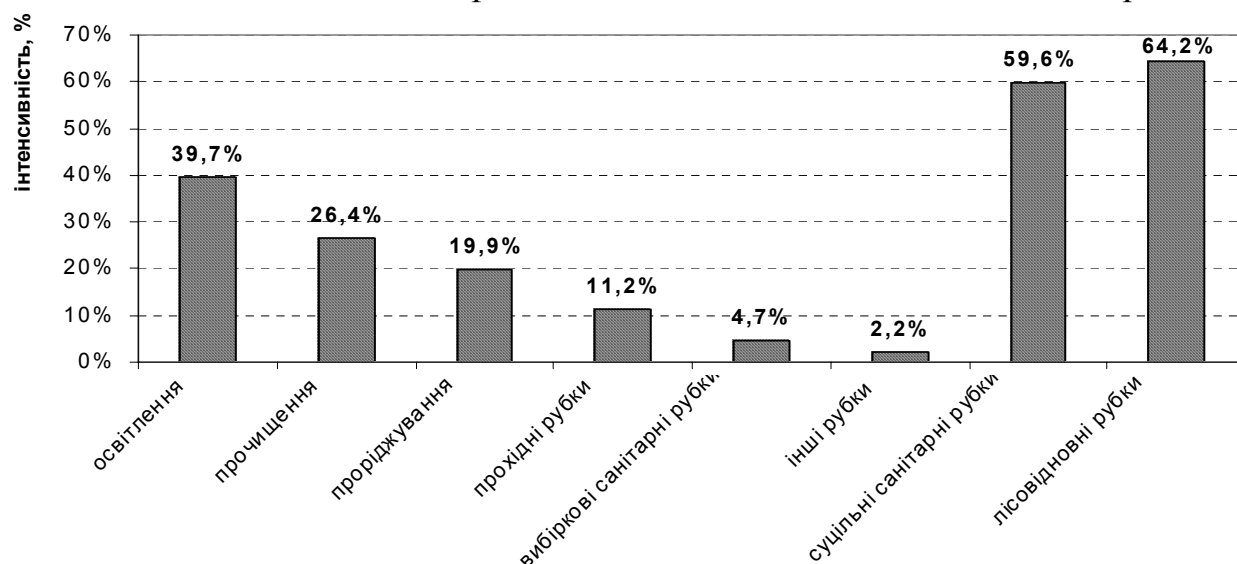

Рис. 5. Інтенсивність рубань, пов'язаних з веденням лісового господарства

Втрати доходів у грошовому виразі визначаємо, помноживши втрати вибірки (на 1 га або на всю площу) по кожному рубанні на оптову ціну одного знеособленого кубічного метра заготовленої лісопродукції, середню для усіх 24 досліджуваних підприємств, яка становить 83,40 грн. Провівши відповідні розрахунки, можна зробити висновки про те, що втрати лісопродукції становлять 239,2 тис. м³ або 14,5 %. Загальні збитки (недоотримані доходи) – біля 20 млн. грн. чи 15 %.

Досі не було враховане зменшення витрат, пов'язане з відмовою від посадки лісових культур. Витрати на сприяння природному поновленню становлять приблизно 2 % від суми витрат на створення лісових культур. Таким чином, при сталій сумі доходів (оскільки обсяги заготівель і виручка не змінюються) скорочуються витрати, а отже, рентабельність зростає. Загальна економія від заміни садіння на сприяння природному поновленню становить 7,4 млн. грн., або 8,1 % від загальних витрат.

Таким чином, при переорієнтації на природне лісовідновлення, скоротиться скорочення доходів (через зменшення обсягів заготівель), але разом з тим елімінуються витрати на садіння культур. Порівняння показників економічної ефективності лісогосподарських заходів при різних режимах господарювання наведено у табл. 3.

Табл. 3. Показники економічної ефективності лісогосподарської діяльності

Показник	Значення		
	фактичне	розрахункове	різниця
Загальний обсяг реалізації, м ³	1597123	1357876	239247
Разом витрат, тис. грн.	91827	84384	7443
Разом доходів від реалізації, тис. грн.	133207	113253	19954
Середня ціна знеособленого 1 м ³ заготовленої лісопродукції, грн.	83,40	83,40	
Умовний прибуток, тис. грн.	41380	28869	12510
Рентабельність, %	45,1	34,2	13,9

Отже, за результатами досліджень впливу виконання вимог лісової сертифікації на економічні результати лісогосподарської діяльності можна зробити наступні висновки:

- переорієнтація лісового господарства на природне поновлення насаджень і відмову від створення культур призводить до зменшення обсягів лісозаготівель на 14,5 %, і, як наслідок – втрати частини (15 %) доходів;
- для досягнення теперішнього рівня рентабельності необхідно підвищити ціну 1 м³ на 8,1 % (до 90,15 грн.);
- для досягнення сучасного рівня абсолютних доходів необхідно підвищити ціну 1 м³ заготовленої продукції на 17,6 % порівняно з сучасною ціною (до 98,10 грн.).

Література

1. **Антоненко І.Я.** Економічні важелі управління лісами в умовах сталого розвитку// Наук. вісник НАУ: Зб. наук. праць. – Лісівництво, 2003, вип. 61. – С. 218-226.
2. **Кирилюк С., Попков М., Полякова Л.** Перспектива сертифікації лісів України// Лісовий і мисливський журнал, 2001, № 3. – С. 10-12.
3. **Кравець П.В.** Практичні аспекти лісової сертифікації в Україні за схемою Лісової Наглядової Ради// Наук. вісник НАУ: Зб. наук. праць. – Лісівництво, 2003, вип. 61. – С. 246-261.
4. **Розробити** наукові основи та нормативне забезпечення системи сертифікації лісів: звіт про науково-дослідну роботу (проміжний)/ Національний аграрний університет; № ДР 0102W006950. – К.: НАУ, 2003. – 62 с.
5. **FSC Principles and Criteria** (Doc. 1.2 Revised February, 2000). <http://www.fsc-ax.org/principal.htm>.

УДК 630.651

Доц. О.В. Лапицкая¹, канд. екон. наук

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ЭКСПОРТА ДРЕВЕСИНЫ ЛЕСНЫМ ХОЗЯЙСТВОМ БЕЛАРУСИ

Рассматриваются вопросы необходимости скорейшего технического перевооружения или коренной реорганизации лесопереработки в лесном хозяйстве Беларуси.

¹ Гомельский государственный технический университет им. П.О. Сухого